

Many of the topics included in the Pardes curriculum are far-reaching and have broad ramifications. The infent of Pardes is to promote sensitivity and spiritual growth through exposure to a variety of Torah sources. It is not within the purview of Pardes to arrive at conclusions relevant to decisions of Halacha. Please consult your Rabbi for personal decisions.

Introduction

NEVITABLY A JEW STANDS OUT. Dress sets some of the religious apart while name and face mark most of the less observant.

This is the reality of being a Jew; there is no room for moral dilemmas in confronting what is inevitable. The same can't be said for the choices we make that bring us as individuals and, like it or not, as representatives of all Jews into the glare of the public eye.

Some frown when they see a Jew walking through the street wearing his Talis, yet enjoy the sight of Sukkahs standing proudly in front yards. Almost every Jew feels more than a touch of pride when the world acclaims the Jewish mind even as we become a little nervous about lavish public displays of Jewish wealth. Of course our leaders must make their voices heard on Capitol Hill, but when individual Jews bring a moral issue to the press some feel that all Jews have been dragged unwillingly into the threatening world of publicity.

Was the retiring ghetto Jew of Europe safer or are we, the integrated public Jews of America,

safer? Does the Torah require Jews to pursue their religion in the exile without watching the world out of the corner of our eyes to ensure that we aren't running afoul of public sentiment or are we cautioned to tread cautiously for fear of arousing enmity and violence.

Are we meant to seek the preacher's soap box and emulate Abraham our Forefather, educating the world in the universal lessons of truth and loving kindness; or are we to keep our own council and allow the nations to find their own paths to their destinies?

And above all, who among us can make decisions that can affect all of us?

How Would You Respond?

The predominantly gentile neighborhood has strict zoning regulations that uniformly restrict the construction of houses of worship. As one of several observant families who have moved into the area. you are participating in the group's exploration of expanding the current local basement prayer group into a synagogue. Some members of the committee maintain that any synagogue building to be proposed must conform to local zoning regulations. Others of the group, however, assert that as full-fledged, taxpaying citizens, the committee should demand a zoning variance to allow the construction of a proper, full-sized structure. Which side do you take?

You're working your way up in a law firm that does not list Yom Kippur as an official day off. Your mentor advises you to take it as a vacation day. This offends you. Your non-Jewish colleagues do not have to use a vacation day in order to observe their holiest day, Christmas. Why should you have to use a vacation day to observe your holiest day? Your instinct is to protest but part of you says take Yom Kippur as a vacation day. Should you be a Jew quietly?

It is customary to recite the following prayer before entering into a Torah discussion: Shulchan Aruch O.H. 110

av it be Your mv G-d and G-d of my fathers, that וישמחו אכשל בדבר הלכה וישמחו You illuminate my eyes with the light of your Torah and that You save me from all stumbling blocks and errors, whether it be in discussions of what is prohibited and what is permitted or in monetary matters, whether it be in any

יהי רצון מלפניד ה' אלקי ואלקי אבותי שלא יארע דבר חסלה על ידי ולא בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא על מוחר אסור ולא על אסור מוחר ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי ה' יתו חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתר.

other Halachic decisions or just in theoretical study. I pray that I do not make any mistakes, and if I do, my study partners should not take delight in them. I pray that I should not proclaim the impure pure or the pure impure, the permitted forbidden or the forbidden permitted. I pray that I should not derive joy from the errors of my study partner. Open my eyes and allow me to see the wonders of Your Torah because it is from G-d that all wisdom comes forth, it is from His mouth that I will acquire wisdom and understanding. Amen.

RAV SHOLOM SCHWADRON, the noted Maggid of Jerusalem, was once walking to shul on a shabbos morning in the town of Golders Green in London. The beloved Maggid was a robust cheerful man and he made his way briskly and spiritedly. He was a sight to behold as he wore a tallis over his long black coat, a Yerushalmi shtriemel on his head, all the while talking animatedly to the people who accompanied him.

Suddenly a car riding behind him on the street pulled closer to the sidewalk and slowed down. The driver stared at this uncommon phenomenon in London. In the early 1960's no one wore a tallis over their coats and very few if any people in Golders Green wore a shtriemel.

Ray Sholom paid no heed to the driver and walked on but as he walked the driver drove his car at the same pace of Rav Sholom's walk, all the while examining this stranger and his unique type of dress.

Rav Sholom was beginning to feel a bit uncomfortable and was relieved that he had to turn the corner to get to shul. The driver, however, made the same turn! The driver drove about twenty feet ahead of Rav Sholom, stopped his car, got out and ran towards Rav Sholom and shouted, "You are making a Chillul Hashem!" (An embarrassment to G-d's name)

-Recorded by Rabbi Paysach Krohn

Points for Study

Yehudah ben Tema said: Be as brazen as a leop- Is Chutzpah a ard .... to carry out the will of your Father in trait? Heaven. He used to say: The brazen goes to Hell, but the shamefaced goes to the Garden of Eden.

Pirkei Avos 5: 23 Source, pg. 17

Here is a great principle when it comes to fulfilling a Mitzvah. Sometimes one wishes to perform a Mitzvah but refrains because of embarrassment. One should be brazen faced before those that ridicule you and not let it stop you from doing the Mitzvah.

> Tur, Orach Chaim 1 Source, pg. 18

But you should not argue with them because chutzpah is a terrible trait and one shouldn't use it at all, even for serving G-d, because it will instill this trait within your soul and it will manifest itself in other areas of life.

Rabbi Y.M. Kagen, the Chofetz Chaim in Mishna Berura ibid. 5 Biography, pg. 12 Source, pg. 19

If you find yourself in a situation where you are being laughed at (for doing what is right) do not take heart to their laughing; rather laugh right back and bring them shame.

> Rabbi Moshe Chaim Luzzatto; Mesilos Yeshorim Chap. 5 Source, pg. 20

Should we preach to the world what we believe to be the At what expense?

At forty years old Abraham discovered G-d. He immediately began to debate the issue of G-d with the people of Ur Kasdim and told them of their erroneous ways. He broke their idols and preached against them and told them that only G-d should be worshipped ... when he overpowered them with his proofs of G-d the king sentenced Abraham to death but a miracle occurred and Abraham escaped to Charan. He then began to preach to the entire world that there is only one G-d and it is only He that is worthy of worship. He preached as he traveled from city to city and from Country to Country until he reached the Land Maimonidies, Laws of Idol Worship 1; 3 of Canaan...

Biography, pg. 13 Source, pg. 21

"Everyone bowed down to Haman. But Mordechei the Jew did not kneel or bow to him." Book of Esther Chap. 3 Source, pg. 22

Even though by doing so he was endangering the entire lewish community. Maharal, Vilna Gaon Biography, pg. 11 Source, pg. 23

Anyone who has the ability to protest wrongdoing in his household and does not is liable for the wrongdoing of his household. The same is true with one's city and with the entire world.

> Talmud Shabbos 54b Source, pg. 24

The entire world in this context refers to the entire Jewish world. Rashi ibid. Biography, pg. 14 Source, pg. 24

The protests inspired by the radical activists after the blowing of the Shofar at the Western Wall. ... greatly weakened the affection that existed between our people and the British government. The Tel Aviv protests last month provoked the Arab attacks² that have not ceased till this day...

In times past every lew felt responsible for his nation. and was therefore careful in his private expressions, and certainly in his public statements, to avoid causing harm to his people. However, today the spoken and written word have become an open city and there is no restraining anything that passes through the head of someone capable of speech... No doubt the guestion of boycotting German products will be on the agenda and it will be approved. Has not the time arrived to open our eyes and see the great harm this has brought us heretofore?

Rabbi Yosef Eliyahu Henkin, Writings V. 2, pg. 242 (1936) Biography, pg. 15 Source, pg. 25

A controversy broke out amongst the religious leaders of Judaism whether it was correct to provoke the British for the sake of the honor of the Western Wall.

¹ After the Balfour Declaration and the British Mandate had granted the Jews a recognized national status in Israel, tremendous significance was given to the Western Wall. Many intracommunal conflicts about the Western Wall occurred in the 1920's. In order to antagonize the Jews, a gate was opened by the Muslims at the southern end of the street by the Wall, thus converting it into a thoroughfare for passersby and animals. In addition, the Muslims deliberately held loud voice ceremonies in the vicinity. They also complained about the placing of accessories of worship near the Wall and a partition between men and women was forcibly removed by the British police on the Day of Atonement 1928.

The British Set up a committee of inquiry and consequently an International committee was appointed by the League of Nations to resolve "The Problem of the Wall." The committee came to three main conclusions: a) The Muslims had absolute ownership of the Wall. b) The Jews had the uncontested right to worship and to place seats in the streets, c) The lews were not to blow the Shofar there. The Jews accepted it, except for the prohibition to blow the Shofar which was considered a searing humiliation. Indeed each year Nationalist youths would blow the Shofar near the Wall at the termination of the Day of Atonement which would always lead to the intervention of the British police.

² Rabbi Henkin was referring to the Hebron Massacre of 1929.

Let Israel know what happened to the remnant of its most cherished spot. (The Western Wall).... And let all the civilized nations and especially the British nation know! And let them correct the infamy and never again touch the inheritance of the holy of holies. And let them realize and recognize who is the One that stands behind our Wall.

Rabbi A.Y. Kook, Our Wall in Chazon HaGeulah, pg. 43 (1929) Biography, pg. 11 Source, pg. 26

I recall a Shabbat (Sabbath) morning when I stopped off to pray at the Mirrer Yeshiva where I have studied for thirteen years and had been ordained. Following the service, I went over to the Dean and wished him a "Gut Shabbos" (Good Sabbath). He took my hand and held it saying in Yiddish "You are murdering Russian Jews." I had no desire to argue with him and attempted to move away-but he held on tightly and repeated his words "You are murdering Russian Jews." I looked at the Dean of the Yeshiva whom I had known for so many years, before he had reached his present position;

"Let us say that you are right, let us agree that protests, public demonstrations are bad for Russian Jews but I sat in this Yeshiva for thirteen years and I can not recall even one time when Psalms (the traditional supplication to G-d) were said for Russian Jews. I do not remember even one fast day called for Russian Jews. I do not remember the subject mentioned. Surely those things do not hurt Russian Jews."

"The Story of the Jewish Defense League" by Rabbi Mayer Kahane, founder of the J.D.L., pg. 31 Biography, pg. 16

Source Biography

Maharal of Prague (1525-1609)

abbi Judah Loew ben Bezalel was a renowned talmudist, philosopher, ethical teacher, and mathematician. Much of his work was in extracting the inner meaning of aggada to find a deeper philosophical and moralistic understanding of the Gemara. His piety and knowledge made him popular within the Jewish as well as non-Jewish world of sixteenth century Prague.

—M.G.

The Vilna Gaon (1720-1797)

abbi Elijah ben Solomon Zalman, also known as Ha-Gra, was the foremost scholar-sage of Lithuanian Jewry in the eighteenth-century, and has become the spiritual forefather for much of the non-Chassidic yeshiva world. Known for his greatness in Talmudic and Kabbalistic study, he likewise mastered astronomy, mathematics and music. His system of Talmudic study focused on trying to find the true meaning intended by the sages in the text. The Gra was a fiercely outspoken opponent of Chassidism, fearing the movement would erode the centrality of Torah learning in Judaism, and was pivotal in galvanizing the split between the Chassidic and non-Chassidic world.

-M.G.

Rabbi Abraham Isaac Hacohen Kook (1865-1935)

Nown as the "Father of Religious Zionism," Rabbi Kook, a brilliant scholar and Jewish leader, was born in Latvia and emigrated to Palestine in 1904. After staying in London during the First World War, he returned to Palestine to become the first Ashkenazic chief rabbi of Palestine. His yeshiva, Merkaz Harav, focused on the study of

religious texts dealing with the land of Israel, and issues relating to the Temple services. Seeing the growth of Zionism as a stepping stone to the Messianic Age, Rav Kook developed close relationships with nonreligious Zionists who he saw as being an integral part of the building of the land that was leading to the Redemption. Most other orthodox leaders were against the Zionist movement because of its predominantly secular nature. Rav Kook's teachings over settling the land have provided the basis for modern Religious Zionist ideology. -M.G.

Rabbi Israel Meir Kagan, The Chofetz Chaim (1838-1933)

or almost one hundred years he lit up our world. His was a soul from on high whose only desire in life was to fulfill the wish of his Creator through lifting the worth of individual lives as well as the life of the Jewish people as a whole. This was the substance of the marvelous life of this giant of justice and kindness.

He could find no peace when contemplating the state of the nation regarding the grave sin of slander, until he composed his first work which carried the name with which he has been identified ever since: Chofetz Chaim...He also was inspired to produce a work, Ahavas Chesed (Love of Kindness) detailing the laws between man and man.

The emigration to America made him fearful for the well-being of Judaism in places where Jewish settlements were not well organized. He recognized the trials of the new immigrants and to fill their needs he wrote Nidchei Yisrael (Dispersed of Israel), replete with detailed laws specifically related to the new life of the emigres and heartfelt words of inspiration and encouragement to strengthen them in overcoming obstacles and preserving their Judaism. And his caring eye observed the young conscripts forced to live far from any semblance of Jewish life and desperately in need of special guidance. For them he composed Machne Yisrael (The Camp of Israel).

In spite of all the writings of his predecessors he found that he must clarify many laws of the first portion of the Shulchan Aruch, and composed his famous Mishna Brura, which is firmly established as an authoritative source.

And within his heart there burned a holy fire: the hope for the full salvation. The final redemption of Israel was his constant concern. For the arrival of that event the laws of Kodoshim must be clear. But he saw that such learning was much neglected and so composed a monumental work on the order Kodoshim, Likkutei Halachos.

In spite of all these undertakings he was totally involved in all matters of Torah support with youthful enthusiasm even when he was well into his nineties, traveling to anywhere he might help to strengthen activities on behalf of Torah.

This is but a too-brief overview of the life of an extraordinary man whose saintly presence we were fortunate to encounter and from whose saintly life and pure character we were privileged to feel the impact.

Excerpts from an article by Rabbi Avrohom Yitzchak Kook which appeared in the journal HaHaid. Translated by Matis Greenblatt for Fall 1983 issue of Jewish Action magazine.

The Rambam (1135-1204)

oses Maimonides is known as the greatest Jewish philosopher and codifier of Jewish law in history. Born in Cordova, Spain, he was forced to flee from fanatical Moslems at the age of thirteen, where he traveled with his family to North Africa, and ten years later to Palestine. As a result of the devastation left by the Crusaders, Palestine was virtually uninhabitable, forcing the family to move to Fostat

Ġ

(current day Cairo). Throughout these journeys, the young Maimonides had concentrated on Torah studies under the guidance of his father, and by the time he reached Fostat had become a famous scholar. Supported by his merchant brother, the Rambam was able to write copiously, gaining international acclaim in both Jewish and secular fields of knowledge. After the tragic death of his brother, the responsibility of supporting his family fell on the Rambam's shoulders, and through his fame he was appointed chief physician of the Sultan. Despite the immense workload that was required, not only with his responsibilities to the royal family, but to the entire Egyptian community as the official Nagid (royally appointed leader), and to the halachic questions of world Jewry known as responsa, the Rambam was remarkably able to complete some of his greatest Jewish works, including his introduction and commentary on the Mishna, his philosophical work The Guide for the Perplexed, and his magnum opus the Mishna Torah - the great codification of all Jewish law. While he was considered an undisputed leader of world Jewry at the time, there was bitter opposition to much of his works because they incorporated much of Aristotelian philosophy that went against the traditional purist ideology of much of Ashkenazic Jewry, and others believed his codifications would make much of the role of the rabbi and the oral tradition obsolete. -A.B.

Rashi

Rashi, Rabbi Solomon Yitzchaki (Rabbi Solomon ben Isaac) was born in Troyes, France in 1040, and died in Worms in 1105. He studied in the yeshivot of Troyes, Mainz, and Worms. His teachers, Rabbi Jacob ben Yakar and Rabbi Isaac ben Judah, were students of Rabbenu Gershom Me'or Ha-Golah (q.v.). In 1070, Rashi founded his yeshivah in Troyes, which was attended by students from far and

near. Rashi had no sons, but his daughters' sons included such illustrious scholars as Rabbenu Tam and Rashbam, both of whom were among the founders of the Franco-German Tosafist school of Talmud study. Rashi wrote commentaries on the Bible and the Talmud, which are considered indispensable for the study of these works. His responsa were collected and published by Israel Elfenbein in 1943.

—M.G.

Rabbi Yosef Eliyahu Henkin (1880-1973)

Rav Henkin was an original, independent person who was a unique blend of forcefulness and modesty. He was unaffiliated organizationally, but related to every segment of the Orthodox spectrum. His integrity was incomparable (when taking a phone call unrelated to his work he deducted the time) and though his views were not always accepted, they always commanded respect. Rabbi Joseph B. Soloveitchik once remarked that when he saw Rav Henkin he could imagine Adam before the fall.

Born in Belorussia, he applied to the Slutzker Yeshiva under R. Isser Zalman Meltzer at a tender age. When R. Isser Zalman tested him on Tractate Eruvin, he soon realized that the boy knew it better than he. In addition to R. Meltzer, he was ordained by R. Boruch Ber Leibowitz and the Aruch HaShulchan. After serving as rabbi and Yeshiva head in a number of Russian towns, he emigrated to America in 1922 and in 1925 became Director of Ezras Torah, which provided assistance to scholars. He served in that capacity until his death. He was paid a meager salary and when he attained an advanced age and reduced his work day, he insisted that his salary be correspondingly reduced.

Rav Henkin was one of the leading Halachic authorities of his generation and was particularly expert in the laws of divorce. He was thor-

oughly knowledgeable concerning the issues of the day and wrote many articles expressing his frequently critical viewpoint. He urged each community to hire a dayan, besides the rabbi, who could decide all questions of halacha. He strongly attacked self-styled Jewish leaders who jeopardized Jewish lives to advance their political ambitions. He held that witnessed civil marriages were halachically binding. He believed that once the State of Israel was established it should be supported by all Jews, except in matters contrary to Torah. Most of his writings are collected in two volumes printed by Ezras Torah.

Indicative of the esteem in which Rav Henkin was held, is R. Yaakov Kamenetzky's statement at Rav Henkin's funeral that he had always thought that Rav Henkin would be our representative to greet the Messiah.

-M.G.

Rabbi Meir Kahane

Rabbi Meir Kahane was the founder of the Jewish Defense League, an organization which sought to fight for the rights and safety of the Jewish people in Israel and the Diaspora.

Rabbi Kahane received his Rabbinic Ordination from the Mirer Yeshiva in New York. He also earned an M.A. from New York University and an L.L.B. from New York Law School.

He authored several books on the rights of the Jews to Israel and on the subject of Jewish Pride.

Rabbi Kahane formed a political party in Israel and won a seat in the Knesset. His Kach Party ultimately was banned from the Israeli Parliament for being racist. Rabbi Kahane was assassinated on November 5, 1990.

—Y.R.

Sources

Pirkei Avos 5; 23

פרקי אבות/פרק ח

יִשְׂרָאֵל.יי יָרָבְעָם בֶּן נְבָט חָטָא וְהֶחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, חֵטְא הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ, שֶׁנְּאֱמֵר: "עַל חַפֹּאות יָרָבְעָם אֲשֶׁר חָטָא, וַאֲשֶׁר הָחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאַל.יי

[כב] כָּל מִי שֶׁיֶשׁ בְּיָדוֹ שְׁלשָׁה דְבָּרִים הַפֶּלוּ, הוּא מִתַּלְמִידָיוֹ שֶׁל אַבְּרָהָם אָבְּרִהָם אָבְרִים הָפָלוּ, הוּא מִתַּלְמִידָיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. אָבְינוּ, וֹנְפֶשׁ שְׁפֶּלָה, תַּלְמִידִיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרְשָׁע. מַה בִּין טוֹבָה, וְנְפֶשׁ שְׁפֶּלָה, תַּלְמִידִיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרְשָׁע. מַה בֵּין תַּלְמִידִיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. מַה בֵּין תַּלְמִידִיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. מַה בֵּין תַּלְמִידִיוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע. מַה בִּין אַבְּרָהָם אָבְינוּ אוֹבְּלִין בְּעוֹלָם הָיֶה, וְנוֹחֲלִין הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנָאֵמֵר: אֶבְּלִים הָבָּא, שֶׁנָאֵמֵר: אַבְּלְעָם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁל בִּלְעָם הָבָּא, שְׁנָאֵמִר: אֶלְבִיין גִּיהְבָּם, וְיוֹדְרִין לִבְאֵר שְׁחַת, שֶׁנֶּאמִר: ,,וְאַהָּה אֱלֹהִים הְרָשְׁת לִבְּאַר שְׁחַת, שֶׁנֶּאמֵר: ,,וְאַהָּה אֱלֹהִים הִרְטָה לֹא יָחֲצוּ יְמִיהֶם, וַאֲנִי אֶבְשַׁח בִּרִים.

ָרגן יְהוּדָּה בֶּן תִּימָא אוֹמר: הָוֹי עֵו בַּנְמֵר, וַקְל כַּנֵשֶׁר, רָץ כַּצְּכִי, וְגְבּוֹר כָּגְשֶׁר לַצְשׁוֹת רְצוֹן אָבִיך שֶׁבֶּשְׁמִים.

[כד] הוא הָיָה אוֹמֵר: עֵז פָּנִים לְגִיהְנָם וּלְשֶׁת פָּנִים לְנַן עֶדֶן. יְהִי רָצוֹן מֶלְפָנֶיךְ יהוה אֱלֹהֶינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֻׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְרְשׁ בִּמְהַרָה בִּימִינוּ וְתִן חֵלְקָנוּ בִּתוֹרֶתַךָּ.

[כה] הוא הָיָה אוֹמֵר: בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים לַמִּקְרָא, בֶּן עֲשֶׁר שָׁנִים לַמִּשְׁנָה, בֶּן שְׁלֹשׁ עֲשְׂרֵה לַמִּצְוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֲשְׂרַה לַנְּמְרָא, בֶּן שְׁמוֹנָה עָשְׁרַה לַחָפָּה, בֶּן עֲשְׂרִים לִרְדּוֹף, בֶּן שְׁלֹשִׁים לַלְּחַ, בֶּן אַרְבָּעִים לַבִּינָה, בֶּן חַמִּשִׁים לְעֵצָה, בֶּן שִׁשִּׁים לְזִקְנָה, בֶּן שִׁבְעִים לְשִׁיכָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לִנְבוּרָה, בֶּן תִשְׁעִים לָשִׁוּח, בָּן מֵאָה בְּאִלּוּ מֵת וְעָבַר וּבָטֵל מִן הָעוֹלָם.

[כו] בֵּן בַּג בָּג אוֹמֵר: הַפָּך בָּה וַהַפָּך בָּה, דְּכְלָּה בָה: וּבָה תְּחֲזִי, וְסִיב

מועשות מעיה מפני שוח יועינו עליו וכך חמר חו חחמה שהרי

רכי יוסנן כן זכחי מתר למנמידיו יהי

רנה שמהם מורם שמים פליכם וכו'

אורח חיים א הלכות הנהגת אדם כבהר

ומיש וכן אמר רבי יוחגן בן וכאי ובר. כרק ספלה השמר שסעמים לדם ספן לשנות תלום תמנע תלשומה תפני נני לדם (דף כיה:) כלותר אין לממוה למה לרין להוסיר על זה כי אין אדם שמלעיגין עליו וכוי, ומשום דהשה היאך אפשר שיחפיש האדם מבני שינים מלעשות הפצוה מפני המלעינין לוה למר וכן למר רבי יותנן אדם ולם יחרים מהשם יחברך שאפה אומר שימנע לדם לפעמים בו וכחי פול בנערת וכו בות לעמו הצועה:

ב ופיש שר על כן חוחיר בו. הול דמכני יוסון כן זכאי לל כלל בדול בעבורת הבורא יתברך לפי שפעמים טם כול והשמה אפי שפיר שלאחר

פתפינן אולה בספבור ניתר שיפרים אדם חפץ לעשות מצוד המנע מלעשותה מפני כדמים בפרה תפלם השחר ונרכום מנני לדם ולה יסבים מספס יחפרך בבי אדם שמרעינים עליו ועל כן הזהיד שחעיו כמנו וכיוו שתלינו שלפעתים חדם ומל כן הולכך להוסיר עליו מכל מכל מביד כנגור המלעיגים עם ואל תמנע מלעשות ירה מעשום עבירה מפני לפר ודס מקום מיכח למידק דשמה גב עשים המצוה. (ד) וכן אמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמיריו יותר ממה שהוא ירא מפני השם המטה ואור ומדם שתפיש ושנ שול יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר יתנכך ווקס נומור לפון סקיים דלם כל הרונה לישול שם השם יעם ודם. (כ) וכן וכן הוא אן אומר לענין הבדשה שליה שלפעתים שדם ויטול (מנטה מום) להה מכיל רחיה שפעמים אדם מתבייש מפני האדם יותר ממה מלפטוחה מפני שהוא מחפים מכני מדוד העלך עליו השלום שלה היה שיתבייש מפני הבורא יתברך על כן הזהיר שחעיו שלם יופר ממס שמחמיש מסשם

יתברד שמנים מלעשום מנופו חהו מספים כאיה מוכי יותנן ען וכאי על שאסשר להמניים כוי הספיל שכמב וכן הנושה וכר: ומ"ש על בן הזהיר שתעיו ממר על כן סוסיר שפעה מנמך כנגד המלעינים ולפ ספום וכן ממר בצחך כנגד המלעינים ידה תבדש. מפני שמדת העוות מנותה דור כו' שמדוד יש רפיה על שלם יצוש. פוך קשה הלם מדוד נמי מפד כמו שמכר וחין רפוי להשתמש ממנה כלל חפילו נעשדם השם מיכם ראים על שתפשר להתפים כר ולם לריך להבים הת דרבי יוסם יתוכרך לדבר דברי עוות כובד התלפינים כי יקום קרון נהפים להיות עו פפיני שלם כמחום שסדמו ימברך לכך כחל ולם חבוש כלותר פס

מני מיתר לך שתפיח חומך כונד המלפינים אינו לדבר להם דברי שות אלה לפנין שלה חשם מהם אף על פי שילפינו עליך. וחסני שפריין יקשה שאין ראים מרכי יושנן כן זכאי שלפנין מוכא מלעשום העמירה אפשר שירא האדם מכשר ודם פן יודיש הדבר למלכום חגרפו בחלן שימי מוכף ומיד מה שליי כן נהשם יחברן שהוא ארך אפים לתנה אין לך אדם שימים מלשוח חלות השם יחברן מפני

המנוה לם על עניעת כסעם: (ד) זכן אבר ר' יוחנן בן זכאי. משום בקשם לרבינו היחר מספר שימפיים מנוי פדם ולה ימניים מהשם ימנרך סתנים על שפיים סמנים שהולרך רכי יסודה כן סיתם להוסיר על יום לכן מתר אל מפמה פסרי רבן יופנן כן זכלי ממר לפנחידיו זכוי כדמיבה בפרק מסילת השמר וכיון שמלינו שפפמים יכם יותר לפשות הפכירה ממורה בשר תם מחשר יכם מהי ימנדד משם ים ללמוד גם כן לענין עשיית החווה שלפעמים מנס מנית מופשות המנוה מפני המועינים: (כ) וכן דווא אומר לענין הבישה, זה לפון תורי (מחש מהושיל של המהי) שני פנינים הם ההלענה וכבישה הכלענה כות שמלעתין עליו מף שכות פיני מספים וכנישה הות מה שמרם מספים לעשום מצום כסני לושים משוכים לף שלינם מלפינים פליו הדום עב"ל ולפי וה נרמה לי לפרש דמה שכתב דדים וכן הוא לענין המשה מילחם כמפי נסטיה הום והכי קפתר וכן הוסיר רכי יחודה כן מיותו גם כן לפנין כמשכ כמו שכוהיר לפנין ההלפנה והכל נשמע מלשון שו כנמד ורלה לומד שיסים עו ואל יתום שלפשום התמוה כן מחחת כלשגה הן משתח בשפה חבי שפיים רבינו וכתג על כן הזהיר שחשי מנסך כעד התלפיגים ולח מסים וק"ל:

לו להבינו להקרים קושיה התחיל בצו כנמר שאין לו התלות כמיש פום המורא כך הוהיר וכי יהודה בן תימא על הבושה ומה שמתב על כן ארבעה רברים וכר זענד קשה בעבורת הכידא למה לי הא רכי יהודה סצמו בהדיא האמר לפשות רצון אביר שבשמים ואיד שייך למעות. לכן נראה כמו שכחבתי בפרישה, ועוד קשה מה שכתב מפני שהוא כלל גרול אינו מתיישב לפירושו דמה נבלל יוחר כעו בנמר מבאידך שלשה ולפי מה שכחכתי אתי שפיך רכיון שאינן שלשה אאברים מיותרים קאי וזה על כלל גוף האדם לכן הקדיפו: (עיין לקמן בריש הלכות שבה סימן רמ"ב שכתב רבינו זיל אחר כך מצאתי בפרקי אכות לרש"י שפירש על ההיא משנח דיהורה כו תימא אומר תוי עו כנמר שכתב חיכף לאותו משנת רבי עקיבא אומר עשה שבונך חול שנויה ההיא דבו תימא וכני עית שם וכתבתי שם (אות נ) דעראה לי דקשה היה לרשיי למה אמר רבי יהודה כן חימא הרי עו וכרי לעשות רצון אכיך וכרי איפכא הרי ליה למיפו עשה רצון אביד שבשמים נהרי עו כומר וקל וכר וניחא ליה ובא רבי יהודה כן תימא למימר מיהו כל אשר בכחך עשה קודם שתעשה

Rabbi Y.M. Kagen, the Chofetz Chaim in Mishna Berura

הלכות הנהנת אדם בבוכר סימו א

ב רא"ם אפא וההכנעה במחד השי"ח ובושתו ממנו ממוד (תודה נבוכים מ"ג פ" נ"כ) * ולם ותביש (ה) מפני בכי מדם מין ודן (ו) בחלשינים שליו בשבורם בש"ר (ו) כם בהלכם לכח ובשכבו של חשברי ודש לסכי חי שוא שבב וחיד ששר משכת יקום (ה) [1] (ח) בוריות לסכידת כורמו יתכרך ויתשלה (עור): 🕻 להמשכים להתרגן לפני בוראו יבוח לשעות שסשתנות המשפרות שהן בשליש הלילה ולפוף שני שלישי חלילה (ו) [ו] ולפנף

ויכתחק ונסרש שבוחבין עליסס שמום חשר לה כום וכמשיר וכנוכר ישכילי בלר" זילו (ד) בתלעינים. ועלים לה יסקופע עמבם ב" : (ה) בזריצם. ל"ד אום ישכם מעם וום יעמוד כהמום נימין דף מ'. כסב בפדר סיום ובקומו יחמר מדה אני לפניך פלך הי וקיים שהחתרת בי השתני בתחלם רבה למונסך . וח"ל לום כח"י אף שידוו המולמה כי אים מזכיר השם ולם כינוי ומ"מ למוד נרשה דחשור איז. ומתר נפילת ידים יאמר שם של ח"ב מוח בכח וכו" : (ו) ולפוף כלילם . וכוח זמן שומרים לבוקר וחף בקין. ואם כום קרוב לכן החמה יחמר מסחלם בקינות ומח"כ יספיל שותרים לכוכך. דרך מכמם. ונעמן מפלח חצים עיין בסמר הכחנום. וכצוסר ויקבל מבחם דלעולם חשריט הלילה לי"ב שעום כן בקין שו בחורף שמ"ג דלעוין הפלה שינו כן עיון סימן כל"ג מ"ח ושיון ע"ח . והחחרונים קבע דתשכבי עד קומי ר"ל תשנועום שמומרים רות בכו שכני עד סיב שכו קומי מיל לפוס ללמוד בלילם וי"ם מט"ו כמכ פד פ"ו מייר יכום. ויילו דומן שינה מ' שפום ופימו ישנחי ל"ז ינות לי והכל לפי עם בהות מדש . וכסב במר"ו זיל ושימור

ובחבן בשובם פי' כ'נ כחב בני חדם שנדרו לקום בחמח לילם לפחולל ולכקם כתמים כוונתם של חגום לילם כ"ם כדין זים לתבוב חנות חתר שבה שמום תחתות בניתה הלילה כן בטעות חכובים חו הערות זכבר נחבחה בחיו כן דעם בשנ"י וכשיל וכן נכחם ביקר . וכחב ככבות יעקב ה"ב פ" מ"ר שחץ לפשום משלח הלות בפרכביה רק בלומה רכתיב כלנת לכם ולכן חם שקוח יחידי פעילם פוסים כן בנסכ"ג בעשבה ים כום משום יוסרת הם חין כל כליכור פושים כן פ"ם חר החידות וכוג פלבת למענד ככי וחין כום משום יוסרת הם חין כל כליכור פושים כן פים חר החידות וכיב בל היכו לי מו של היים כל היים של היים של של היים וביינון לו כמס מירום סשר במתנו להייםן ע"ב, וכחל עוד שם מכורת חוש מקור בשור לבכל והיים של היים ביינים של היים ביינים של היים ביינים של היים ביינים אום ביינים של היים ביינים אום ביינים אום ביינים של היים ביינים של היים ביינים אום ביינים אום ביינים אום ביינים של היים ביינים של היים ביינים אום ביינים של היים ביינים אום ביינים של היים ביינים אום ביינים של היים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים אום ביינים אום ביינים אום ביינים אום ביינים אום ביינים ביינים אום ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים אום ביינים אום ביינים אום ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים ביינים אום ביינים אום ביינים ביינים אום ביינים ב בפלם ולא יעורו עומם מלפיה גם בנסכ"ו מועב שיחויקו בקביעותם כחדר. זכתב החגרם סרמ"ו (סוא ד"ת הרב רבינו משם ובותא) שאין לעשות פחיקון במפינם בטינה אף כפיד זגם נה ברחם משמנה שניים הנה מהנים וחיב היים לבהדים השינה בחרינת ביוכו כליי ביוכו מפ"ב נתם הדי שעם בתם לתר כיום וכשנת הדתק לף שנום נים כים קלת תנילות לחיקו כו' נ"ם. ושם כפי "ם יפרו שם כפי "יו פי שבניל לומר חיקו חלום וקם במדר מות במדר במי "יו פי שבניל לומר חיקון חלום וקם במשקחות של במדר במי "יו פי שבניל לומר חיקון חלום וקם במשקחות של מות במדר במי מותר וה"ב בשם מה,כ מפגין החוות מהים מחוות שלו של של במשלה של של מישר במשלה של משלה של משלה של משלה של משלה של משלה של מש בששורם ודכר הפינוג עושבים הקוחות שלו של משלה של משלה של משלה של משלה של משלה של משלה במשלה של משלה משלה של משל בששורם לדם מפגין נהנונו מהים מחוות של משלה היו של משלה במוך במשלה של משלה במשלה של משלה משלה משלה של משלה של מ

ביאור הלכה

משנה כרורה שפת ישומל ד׳ מלפינו ד׳ מפד וסירום שמת ישומל ודם כי כי שהיווה את למוור חיל לבטל התנהג כי מים הרוכ אינם משתרים את בכלף כדמף והשמשכנה ברחב כג מונות וגם כמה שעמים כם לידי ממיחם השם ונרמה דנמנורום הנדולות החשיירות על הלף שקובעים בבהיב לפני ד' , נחבוב במהום ב"כ שנחמר וחבנת חם כ' חוביר וגו' וכינד ינים החדם סממוד מתח מכלא של וכוכים שאין שייך כזה מעם פניע ליח לן כם מכ"ע. והקובעין בממוד בלא מבלא יש למתוח בידם כי מ"י הכרוח שקובשין בפתור כח ברוב הפסים לידי מסיקם השם מד ב(דן) משני בני מדם. תנכ"ם לם יחקופם כמכם ממני שחדם בעצום מנונם ממוד וארן לפר (השטתם ממוכ כנו אפיני במבודה בי"י בי ייקם קבין : נכשם להיום של אפיני וכן ז) לם הוא אדם ספני שמד נכסף : (ו) החלטינים שליו וכן ז) לם הוא אדם ספני שמד נכסף : יריפה כה', והקובם אם מסשכתו בשנימים הנשתיים ובהבלי המונם שלא לב"ם נדולים לם יהכיים מכם ללמוד ולעשום המנוה מך מם מפשר לו לפשות כמשם שלא בלניכם מוב יותר . ח) ומים בפני בימנים שילמדו מפני י"ל כוב יותר לעשות בפניהם שילחדו ממנו לששות כמששהו חר יכויו לכן לצ"ט ולח להתפחר חלילם: (ז) גם בהגנע לכת. כ"ג מף מ) בשמה שהוא בכיתו בהגום ג'ב יהיה לכתר עם ד' אלהיו וכתו במסיים נ", שלה נפור החד מהשבם בלב ורחיים בשונים שנחמר ולה תחורו חחרי לבבכם וצו" וחמרו חכתים חתר לכככם זו השיקורשות וחתרי שיניכם זו וכולד: (ח) כוכיאת . לפו דוהה חלם ישהם מעם ולם ישמוד פחפום כי ום מזיק לנוף [ניפין דף מ'] . פוב י) לומר חיכף בקומו מודם זכום פוא מי שהוא דורף אחר מאוום העולם מכלי שיכוין כהם כלל לכווכם מני לפריד מלר מי וחיים שבתורה כי השתמי בחמלה רבה חמומה.

סובה כלומר שלה ימשם הוסם כדי שיממוד בכיה ויוכל להשחדל בעלודה בוראו רק כותכו משר לכרנום משונים נדונים לושש . כ"ו לקסתי מלשע בנחמר נקלכם וקילורון כם לשינים וחברי בתקיותם בראוי ושיין בח"א כלל מי שפארין ג'ב ככם : * ולא יספיים וכו' . שיין כפ'ב כשם כב"י . דע דכנ"י וא אייבי כ"א בממה שכוא מובה לפומר ובני אדם מלשינים פליו או בנודלי לדן לוו לחוב כלל ללענס זולה יחקוטם עמכם אבל אם כוה מומד כמקם בש הפיקורסים כממקותמים על כתורב ורונים לעבות חיום הקונות בעסים בפיר ועי"ו ישבירו את השם תרבון כ" ומחת בשנים ולא נשתמו דבריו בכנון וכ לא דיבר כב"י משומה ושנה לשמשם ולהתפושע שחהם ולהם משם בכל 83

שער הציון צ' ניה: ה) פמ'ג: ע) יו אפרים: י) פור היה:

(נ) ואל תמנע מלעשות וכר. פירום פיקר המהרה הים על פשיים ובפני שלין רפיה מדברי כי יותנן פולו לפרן שמונע פשיים המווה תפני הלפנם כבר ודם דומים דחמר רי יומן שירם יותר מכשר ודם מה' כרון הום אכל לפנין המשה שהום דמר מכני כחדם חין רשיה מרני יומנן לכן מכיח ראים מרוד שלמר ואדערה בעדותיך ענד תלכים ולל סטש ומטעם זה לם הכים גם כן לפנין הלפנה רמיה מדוד וה"ל. ולפי שהשם לרפינו דחיו רמיה מוה דעל כרמן פין פירום הפפוק כפסומו דדוד שלך ישראל היכ ומתי היכ לו לכשבים מנט מדטי הכי פירושו ושדברה בעדומין עד מלכים מחן מלכי רבק ולח ששמי מלדבר כנד נדולים לפום שמל לל לפרין למה וקושע הדברים ולם כן ליון כאים פל עשיים המנחם לכך כמב דרישת לן למרש במשומו ותלרים ממש קאמר תנד חלרי אומום סשלם דיכר וקאמר שלף שהים נרדף מפר שאול ולא הים די לו שהים נרדף משאול לאם שאמר כן הים גם כן נע ונד ובורת בין המושות אפילו הכי הים מתוים בחורתו דלה לותר הים שחוים במצום שורם כי. ולפי שתשה לרביט כיכן מכר בפסוה שתיים דוד מנום הלם לה מכר חלם וחדמרם על זה סיים וכמב ולומד רלה לומר שהרי למד והלימוד הוא קשיים מצום חב עשם דוד ולא נוש אף כי היו מלפינים כלית. עד כמן דיבר רפינו במירום אוסכה כאפונס שלמר רכי יהודה:

הוהיר שחציו מצחר ולא חברש כזה הוהירר שאף על פי שאתה מצווה להעיו נגד המלעיגים מכל מקום אין ראוי לשמש במדת ההעות ההיינו לתטיח דברי עוות נגר המלעינים כי יקנה קניו כו בנמשו אפילו שלא במקום עבורת הי לכך כתב ולא הבוש כלומר לא אמרתי לד אלא שלא תבוש מהם אף על פי שילעינו לך עביל כיי וקשה לי חרא השתנות הלשון שלציל כחב וכינו ועל כן הזהיר שתעיז פניך נגד המלעינים וכחב עליו וכן אמר רבי יותנן וכרי ומסיים וכן הוא לענין הכושה ועוד מה וכן הוא אומר לענין וכרי ואף על פי שמלשוו ב"י משמע שלא היה בניסחא שלפניו מלח אומר מכל מקום בכל ספרים דידן איתא הנה קשה דאם כן למה האריך לסיים שפעמים אדם מחבייש וכרי כיח שהוכירו בבר לעיל ועוד מה שכתב ישוב לכפל הלשון שחעיו מצחן וכו' ולא חבוש אינו מחיישב וקדל. ומה שכתב צור כיי זייל ומפני שאין ראית לרשיי במה שכתב דקאי אמשנת רבי עקיבא ראמר עשה שבתך חול רבי יוחגן בן זכאי ראיה גמורה ראפשד לומר דוקא לעשות עבידה אדם ירא מפני כשד חדם שיעושוהו מיד עליה מה שאין כן מדת ה' יחברך שבתך חול והוי עו כנבר וקל וכוי ואפשר שגם רבינו שישבו כענין אחר שהוא ארך אפים ולא כן לעשוח סבוה לכך מביא ראיה מדוד שהיה היה קשה לו זה חה שבתב והתחיל בעו כנמ" וכר וק"ל). (כ) וכן מחפאר שלא היה מתכייש מבני ארם כעשיית המצוה, קשה אם כן הרה

באר הנולה

שנרי תשובה

כווהר: [1] כמומינים. כייון ככ"ם ומ"ם גם ככלנע לכח מיון כפוכה דף מ"א וכיד חמרים מ"ם כום חתי כנחון מ"ם חמרים זותן כ"י : [5] בורחום.

נפרון ביד אשרים פו' ד' שמיכת נחמלה יהיה באתנחחת ע"ש : [ו] ולמוף .

פייון בס"ם וכי כיר חפרים מ"ם כום כשם הפ"ם ובספר שלמי לכור. ועיין בשב מוכב סימו ה' שכחב דלענין קימה מחוום לילה ים לחשוב י"ב שנות מחוום

פיום שכות בשם שבתשם מומדם ברתש כל תדם חיב בשות לת"ב דביינו

חלי משנ"ם כום ומן חלום לילם שחו מכשנה רוח לשנים . (ווכ נ"כ דעם שלמי ליבור) וכן יש לחשוב מם שנותרים על בעת בחמושה ובעל נמש יוכל

לכחמיר על עלמו לכהפיד אם על כבעות מתחלת ביום או התחלם כלילם מתב אבל לפנין זמן ק"ב ותפלה תלוי ביום וכלילה מחם ומי ברולה להחפלל בפכום

פתפחתם התפתורות כת"ם השור יתשנ הלילה תסחילת וה"כ עד ע"ם ובושה

משמרום כן כקין וכן למורף ש"ם . וכחשל חנרכם הכיח קמו מים ועיין בשו"ם דבר שמוחל סי' כי"ג וכיי רכ"ח. ועיין מ"ש כיר חפרים כ"ם כ"ח.

ככל ברצוע וכות חלביה סתשנים בכל ספולמום כות כ' תחד בלת שם שימוף.

לאכבה כוא פ"י ההורה וכראיםא בסברי לפי שואמר ואהכם איני יודם כילד

אופנ את המקום כדל והיו הדברים האוב אשר אוכי מנור היום של לנכר

שמחוך כך אתם מכיר את מי שאתר וכים העולם כלותר שפ"י ככתבונות

בשורה יביר את גדולתו של הקכ"ה שאין לי ערך ולא קן ותחייבה האהכה

כלכן בככרת , וענין המלום שירחם כחדם לכשים כל מנחתו וכל מתבנתו

אחר אסכת הש"י ויתרוך כלבו כי כל מס שיש בשולם מכושר וכנים וכנוד

סכל כות כחץ נגד הכנסו ית' חינש חמיר ככקסת חכמם סמוכם למשן יבינ

רק לפחפנג ולפסיג כמד כישל מסט זו ושוכה נדול. כי. לפיוח יכחח כש"י

על פניו מפיד לבלפי נהפת וע"ו נחמר הו ד' הלפיך סיכת ומי שכח דכר

מבירה נידו מייב לבמיר רומו ונחח אל לכן כאומן הסרק שהקכ"ה משיח

ככל מעבי בני חדם חף חם יכים נמחשך מסשיבם וישיב לכם נקם לפי רוע

סמשבם וכדכפיב אם יסחר הים בשפחרים נאני לא אראנו נאם ד' וגו' .

ונום וככלל חפיקורסום סוח כל מחברום אדם שהם סיפך דעם פחורם וככלל

שביים פרם ומבריז למהם כיתוך הום ופבר כיו

מהיעים דוך כ' להומיזיכם מבו לם כשורנו

לקרות ולהגרח כמו תורהם ושל כן נדלם

פעלהו ביוסד:

מאפילד

שברי מדוד וכל מלחטן במכסיה היו שיברים הלחים ובר הדם היו מתרים ללחים במרום נח"ם הח"ל שהים הרח המר ללחים, ולמון הסיקה מהתה ים לומר ועשיקרם

מ"א כ ובן לכנכים שנה סכיר לכנכה לם מחלה. כות החלרה לא תולבות חל" וכי' מד שכל לבנים חויבי לגד למין פליו. מ"א להי אחד הואנלים מהם אינה ממש מנון מק"ל בכ"ל. ואנים אין אפלי ביולי. ואנים ליו או מדירה (ו"דו המחור היום עם שברי מודד וכל מלחש ובנים אולים וכי המ"ן שלשל ער היו דון מולש של בי סותהול לושב ולשפו להפונה לכיר. בוחיות נו"ת ה"ל מדים היו מינה לנותה. ולעון מינה

פרות לפנו כבריה כן ארכבים הגוים להכיון . הצינו כתב ספיקר שמא נובר הסיפום ליכו שלפרים רים נוכל חם חובר כי כשרן מען חם לם איבר לבנום הצורים לום יכיים נשסים כן מרבשים . וניל שסים נורם ר' מנה הביר מנוסס מת טונמי ולמ כן מ"מ כמ

לכום כספרים: והיוז מכלך וקורם וכי פו

56

העם שוו הצורה כמיבה וסריעה ודאוי לעובדה וליראה ממנה. וכדעירם אישרים לדמ שבעכורה זו תרבו שבית זהר מתן. מנו כלפלד ומה לה ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך. ותתחילו במים זהר מתן כל מנולד ומה לה ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך. ותתחילו במנים אחרים לעמוד ולוכר שהבוכב עצבו או הגלול

או המלאך דבר עמדם ואמר להם עבותי בכך וכך והידיע להם דרך עכורתי ועשו כך ואל תעשו כך. ופשם דבר זה בכל העולם לעבוד את הצודות בעכודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות. וכיון שארט חימים נשתכת השם תכבד והנורא כפי כל דיקום ומדעתם ולא הכירורו ונקצאו כל עם הארץ הנשים והקפנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן והדיכל של אבנים שתחומי מקפנותם להשתחיות לה ולעבדה ולהשבע בשמה. והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיצא בון מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים ודגלולים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותו אכל צור העולמים לא היות שום אדם שהיה סבירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כנון חנוך וכתושלה נה שם ועבר. ועל דרך זה היה העולם הולך וכתגלול עד שעלד עסדו של עולם והוא אכרהם אבינו: ג [י] ביון שעומל איתן זה התחיל לשומט בדעתו והוא קבון והתחיל לחשוב ביום ובלילח והיה תמיה היאך אפשר שיהיה רגלגל הזה נורג תמיד ולא יהיה לו מצהיג ומי יסבב אות . כי א אפשר שיטכב את עצמי ולא הוה לו מומר ולא מודיע דבר אלא מישקע באור כשרים בין עובדי כוכבים המפשים ואביו ואסי וכל העם עובדי בוכבים והוא עובר עמום ולבו משומם ומבין ער שהשיג דרך האמת והבין כו הצרק מתבונתו העבונה . וידע שיש שם אלוה אחר ורוא כעהיג הצלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנפצא אלוה חוץ טכנו . וידע שכל העולם מתנים ודבר שנרם להם לפעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד

'אק הרנעים שנו כביר הברנס הם ברפו . ה'ה יש केरण दा और उसने क्रमेल बद्ध तेल उसने तेल्ल כקלי שנין פק'נ:

פין שה בש מעוני לוך לו פין מוחון, ולוגו כי בחופ פין ולו ליוע לכם בישנו לה למוקה (בי

שביו מפחכלים מכם עד שכל לכוכם ושבר לומי לכין;

שאכד האכת סדעתם . [7] "וכן ארבעים שנת הכיר אברום את בוראו . ביון שהביר וידע התחיל להשיב השובות על כני אד כשדים ולערוך דין עמדם ולומר שאין זו דרך האפת שאתם תולכים כה השיבר תצלמים והעדיל להחיע לעם שאין ראני לעבוד אלא

לאלות העולם ולו ראף להשתוחות ולהקריב ולנסך כדי שיכורותו כל הברואים הבאום. וראף לאבד ולשבר כל הצורות כדי

כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האכת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות ודם אנשי בית אברהם ושתל כלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק

מלמד ומוהיר. רצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמר ומחזיק כל הנלוים אליו. ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לני וסינונו ראש ותושיבו בישיבה ללמד דרך הכם ולשמור מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממינה ארר סמתה כדי שלא חשכח הלסד. והיה הדבר הולך וסתגבר כבני עוקב ובנלוים עלידם תעשית בעולם אומה שהיא יודעה את ה' . עד שארנו היפים לישראל כסמרים וחזרו ללפוד מעשיהן ולעכוד כיכבים כמותן היץ משכם לוי שעמד במזות אבות . ומעולם לא קבד שבם לוי עבודת כוכבים . וכמעם קם היה העיקר ששתל אכרהם נקקר ותחרין בני יעקב למעות העולם ותעיותן. וכאחבת ה' אותנו ומשכתו את השבועה לאכרהם אבינו עשה כשה רבינו רבן של כל דעביאים ושלוץ. כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הבתירן כמצות התריעם דרך עבודהו ומה יהיה משפט עבודה כוכבים וכל המועים אחציה:

א עיכר הגווי בעבודת כיכבים שלא לעבוד אחד מכל הברואים לא מלאך ולא נלגל ולא טוכב ולא אחד מארבעה היפודות ולא אחד מכל הנבראים מתן "ואע"ם שהעוכר יורע שה' הוא האלחים הווא עוכר הנברא הזה על הרך שעכר אנוש ואנשי דורו תחלה דרי זה עובד כוכבים. וענין זה הוא שהוהידה הירה עליו הצברה ופן תשא עיניך השכיכה וראית את השמש תו" אשר חלק ת' אלהיך אותם לכל העסים. כלובר שמא השום בעין לבך תראה שאלו הן המבהעים את העולם והם שהלק ה' אותם לכל העולם להיות חיים והודים ואינם נפסרים כמנהנו של עולם ותאמר שראיי להשתחות להם ולעוברן. א שונה מה, כל התביף בה שמים הונו למד ננוך בן כשלם, ונצ' ו" בישם ב:

(ה) תנה נוכל לקדם נם רנדי רים לקים דומר כן שלש שנים היה כתלום נתוחה שלה בל כלקים וכן כלכי יותן היה הקום החומה במחש כרי לקים הים דוקר כתלום ביותם ביות

פוד שלם וכן כמון שום: כיון שמיר וכי שי אל שלם, מחרם:

תנתב מהצרו מי שם וסי מו בכל הנכנס בינו למי הבי, נכילו ואני המו הי הי ניי ודק שמבלון שון ויסי שם ישל נקה מחור לש שבחר נוי הדו ויסי שכון כדו ומי אם מאל נקה כש כי והבי מונט ולמו ז'ל שני משרים שלים למוכן כל וולש כי הים ימות שבנו ספור בשום והיף של כיני מולה ומנטי נולי שבנים כי מנים כיו ומכ אלו סיו לושים מן מנילים ומדיקה לכן כיכים ולה"ב במי שינים זו כה ולן היו מהמשים

कार को उद्धार का कारण करण के पान के प

מיצ עיקר שנה כי וכו בתום. מקום שורם ומקום כף בקום בקול לו בקול ניבור מיום ומוא כק מיום ל מיום בין:

ישרים מסלת פרק ה / בבאור מפסידי הזהירות

רַגַלָיו אֵל חַצְרוֹת ה׳ וְאֶל מְשְׁכְּנוֹתָיו. הוּא שֶׁדְּוִד עַצְמוֹ מְסַיֵּם בַּגַלָיו אֵל וְאוֹמֵר (שם פסוק ו): "אֶרְחַץ בְּנָקָיוֹן כַּפָּי וַאֲסרְבָה אֶת מִוְכַּחַךְּ

וָאָם יֶאָרֵע לוֹ שֶׁיָמָצֵא בְּחָבְרַת מִי שָׁיַלְעִיג עָלָיו, לֹא יָשִׁית לבּוֹ אֶל הַלַעַג הַהוּא, אַדְרַבָּא, יִלְעַג עַל מַלְעִיגִיו וִיבַוָּם.

ּרַיָּחשׁב בִּדַעִתוֹ, כִּי לוּ(לֵא) הָיָה לוֹ לְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַרְבָּה – הָהָיָה מַנִּיחַ מַה שֵׁהָיָה צָרִיךְּ לָזֵה מִפְּנֵי חֲבָרָיו שֶׁלֹא יִלְעֲגוּ? בָּל־שֶׁבֵּן שֶׁלֹא יִרְצֶה לְאַבֵּד נִשְׁמָתוֹ מִפְּנֵי לַעַג! וְעַל דֶּרֶךּ זֶה הָזָהִירוּ זָכְרוֹנָם לְבָרָכָה (אבות ה, כ): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל בַּנָּשֶׁר, רָץ כַּצְּבִי וְגִבּוֹר כָּאֲרִי, לַעֲשוֹת וְצוֹן אָבִיךּ שֶׁבַּשְׁמָיִם. וְדָוִד אָמַר (תהלים קיט, מו): ״וַאָצַדְבְּרָה בְעֵדֹתֶיף נָגֶר מְלָכִים וְלֹא אָבוֹשׁ״, שֵׁאַף־עַל־פִּי שַׁרֹב הַמְּלָכִים עִסְקָם וְדְבּוּרֶם בְּדְבְרֵי גְּדוֹלוֹת וַהֲנָאוֹת, וְדָוִד, שֶׁהָיָה גַּם־כֵּן מֶלֶךְ, לִכְאוֹרָה תִּהְיֶה לוֹ לְחֵרְפָּה אָם בָּהִיוֹתוֹ בִּחֲבָרָתָם יִהְיֵה הוּא מְדַבֵּר בְּדִבְרֵי מוּסָר וְתוֹרָה, תַּחַת סַפָּרוֹ מָן הַגִּדוֹלוֹת וּמִתַּצְנוּגוֹת בְּנִי־אָדָם כְּמוֹהֶם – הָגָּה לֹא הַיַה חַשׁ לַזָה כְּלַל, וְלֹא הַיַה לְבּוֹ נִפְתֵּה בַּהֲכָּלִים ּהָאֵלֶּה, אַחֲרֵי שֵׁכְּבָר הִשִּׂיג הָאֱמֶת, אֶלָּא מְפָרֵשׁ וְאוֹמֵר: יַוַאַדַבּרָה בְעֵרֹתֵיךּ נָגָר מְלָכִים וְלֹא אַבוֹשׁ״. וִישַׁעְיָה כְּמוֹ־בּן אָמַר (ישעיה ג, ז): ״עַל־כָּן שַׂמְתִּי פָנַי כַּחַלָּמִישׁ וָאַדַע כִּי לֹא אבוש״.

מוצח אחתה ה ז

א ובכלדום ויום מרדכי מתהלך כפני חַצַּר בֵּית־ ַבָּשַׁים כְּרָשָׁתֹ אַת־שָׁלִוֹם אֵסְחֵּר וּטַה־יַעַשָּׂה בַּהּ: אַהַשָּׁוֵרוֹשׁ מָבָּלְ הַיּוֹת כָּהּ כְּרֵת הַנְשִׁים שְׁנֵים עַשְׂר בשמן המר וששה חרשים בכשמים ובתמרוקי אַשַּׁר תאמר יוַהָן לַה לְבוֹא עַמָּה מָבֵּירת הַנָּשַׁים ה לפרינות עשה ויפן משאת כיד יש ובהקבץ בתולות שנית וטורדבי

עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת־מאמר בַּפֵּכֵיך אַתְשָׁורש: כב ויודע דהדבו בו ימלאו ימי מרוקיהן ששה הדשים שַרַרָּכֵי: בּ וַיִּבַקָּשׁ הַרְּבָר וַיַּשַּׁצָּא וַיְתַּקוּ ר: דּ בַּעַרבו היא בַאַהוֹבַבּפֿקר הַיא הָפָן בַּן־הַפִּדַּהָא הָאָנִנְי עַנִשְּׂאָהוּ יאַה בשם: מו ובהגיע לא יכרע ולא ישתהוה: : ויאמרו עברי אַשֶּר־בָּ'שָער הַבָּלֶךְ לְמִרְהַכִי מַוֹּוּעַ אַתַּד״ עובר אַת מִצְוַת הַמֵּלֶךְ: - וַיְהִי בַּאֲמָרָם אַלִיוֹ יִוֹם וַיוֹכּם וַלָא שַׁמֵע אַלֵּיתָם וַינִידוּ לְהָמַן לְרָאוֹרֹע הַיַעִּמְדוֹ דָּבָרֵי מַרְדָּבֵי כֵּי־דָנֵיד לָחֲם אֲשֶׁר־תְּוּא יְדִּיּרֵי : בֿוּבוּבֿים אָאוֹר בּכָּנַבסְּנְכוּנוּ חַרָשׁ נִיסָׁן בַּשָּׁנָתֹ שַׁתִּים עַשַּׂרָה לַמֶּלַדְּ

"פשמת ל" שלום, לי ישאת, ל"ו. יב וכרגיע, כ' ועםיפרל , מו, [פסר]. לכול, מלל . יפללו, כ' הפשפים . פרוקיהן, לים ופלל (דשלל). בסמן.

מתשפסה בזוים ושלמום שאם יושו שסים מתשפם שמול כמלך סיו שאף מדים כנשונום בנון: (ים) והוחה למדינות קשה . לכנודה ככים מחיקים נס: (ים) ומה יעשה בה. זה מחד משני לדיקים שמחן להם כמו ישושב דוד ועדוכי דוד שכחשר (שונוחל מי יו) גם לת החרי ום למתוחה חולי חביד עולדתה. ומף על סי כן (כ) אין אסתר מנדת כדוב ככה פנדך למד לל כל לידי דבר זה לול למצוך עליו להלמם מם - מולדהה. לפי שמדוכי יושב בשפר העלך הוחרוה והעימוה על כך: זס וכן מכדכי חמר כה חיבש לדוקם או שחלקם למתככ עכל שלה ששחידם (כה) לשלח יד. לששחום כם השות: (כב) וחדע הדבר למרדכי. פסיו להום למושים לישמאל לשיכך כים משור לדשת מסיפה דקופה: (יב) חד. זמן: (יג) כל אשר תאמר. כל שחוק ומיני זמל: (יד) אל בית דגשים שני, השני: (מו) בחדיש העשור. מה מה שהגוף כלכ מן הנוף זימן המוכה שנשה הרוכי למלך: (מ) אחד הדלרים האלה. שנכולה ושולה

ד למהכם קבי מס, ד'. סיצמית, ד'. הנכע, כי המב. יוצלה, ד'. היצל בי שנה ד'ש, בישה לשים, ד'. מים, ד'. מוד, ד'ים, המשה לפת ת"א הבדעיק מר עודרת שקרה מקרה כשנים, רשקה הדישים בישוק הדיש מים מסימים של היצ מות מים, בקוב הא באות הגליג ונהדע שקרה שני או אבותי מכוד מס הואית שאמו מרובי אתר עודת שבי שבי בישה של היצים המות הברל משתה הדול שם. הבהקבץ בחולות מודלים סט עוטמו משלי קר. הבקש הדבר הוצא אולה ינ. אחר הדברית האלה שני העדיב" לא יביע ולא ישתקות שנלה ע. רבו בקעינו לשמה עד בשרדבי לברו שם ינ. בחדש הראשון הוא הרש ניום מש מסום זה המיל שור הוא הנורל שם שלה ינ. בחדש הראשון הוא הראשון

להם מן המתם מעליהם: ויתן משאת. שלם דוכמת להם והכל כדי

מספרים דבריהם לפכיו בלפון מרסי ופין יודמים שכים מרוכי מכיל בשבים לשונות שביה וחשבי לשכם הגזית: (כנ) רכתב בספר רברי הישים. הקינה קומו שת לינה כדי לפננה פליו : (יו) סכל הנשים. השולות א להיום למשומה לישכלו : גדל החלך תו'את הסן. שפקיעה עוכה לשוחה למכמון

Maharal, Vilna Gaon

צוה לו המלך ולא הל"ל רק כי כן צוה המלך רק שאם כתב כי כן צוה המלך היה משמע שזה עשה בשביל המו **ואם** המו רוצה למחול על זה יכול למחול לכד כתוב כי כן צוה לו דהיינו להמו ואם רצה המו למחול אין יכול למחול וכל זה בשביל שרצה להטריח את מרדכי שיעבוד 'ע"ז ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (שם ג, ב) כתב יברע וישתחוה לשון עתיך מפני שלא נעשה זה בפעם א' בלבד רק הרבה פעמים עשה זה ולכך בתיב לשון עתיד כי כד. משמע לשון עתיד על דבר שהוא תמיד כמו ככה יעשה איוב ועוד יש לפרש לא יכרע היינו אף שהיה יכול מרזכי לילך דרך אחר שלא היה פוגע בו ולא יבעוס המן היה מרדכי הולך נגד המן על דעת זה שלא יכרע ולא ישתחוה וכך משמע לא יכרע שהוא לשוו עתיד והכל כדי לקדש שמו יתברד אכל בסמוד יתבאד שאיו זה קשיא מ"ש כי כו צוה לו המלד ויש מקשיו בי למה עשה זה מדוכי היה לו לסלק עצמן מן שער המלך ולא היה. לו לסכו עצמו ואת כל ישראל להתגרות ברשע ואיו זה קשיא כזאמרינו בפ״ק דברכות (ז. ב) עוזבי תורה יחללו רשע ושומרי תורה יתגרו כם ומכ"ש רשע שהוא המו שהוזמו למכשול ולתקלה את כל ישראל ולכך היה מתגרה ברשע הזה ומכ"ט כי היה מרדכי מקדש את השם ע"י זה שלא יברע ולא ישתחוה להסן ויש לו לקדש את השם וסצוה היא אף שיכול לסלמ את נפשר

רמב

לח בב כיים כב בתי מעמח רינחת נפיל ותר לתמוי - תביב החקיבות לכול וכסנים וכלבד שינכים פן כתר פס יחבל כל כמה רכבי דאיירי בקשורה יכל מפרש לשם משמשות ריהפא נמחני בישק ממופיה ידיה: בפבלא דביני ביני שבין ידו לנמל בההוא

חצרה אור כמשחי בשלמה שהין נכחה שחום: נחשה כידו : כורוני בווג -חישקרים : פני : פורני בווג -במיכין שחין העינבל שלי מהשקש להשתים קול וכנתי מפרק מעמון: סולם ורנוסה וכל הכך המתכתה (לפה פה) משרש בנתרה ושלש משום דחים עליהו תף עבלי תד לדיתיי: ענום -

כנון קרון קשן שמשין לי מחם ינכו שרוש וגב חותן פורכים רחב כחין פר קבן וחין כו שנם חלה שותו ועכ וכבר וכשעור לתרן שרש ונשחם ושושים לו מבלה מתנלבלת החביר כשמל הולרוהנבקשר פניה חוצי פני ח פנ שרן הול שניתו חדין כמוס וקרין ל הרעין וקושרון שורו בודי הפרה שלח יניתוה שרנים: ולא ברצופה ונשלפים שבין קרנים-ותשחייהות לה כתופים יניש (ג) כנמרה : [ב" כרחמרן - שחינה קשרה כי תפ"ם דלה נלי מחממול

שידא לריכה לכך שירא לה למלכוש : `` פסוק סמום: למינות י למוק הנדים למפר ושלן לו וע להנחות: כי לופלי פקשרון לצל כלת: דלם (א) חשי רכ לופלי פקשרון לצל כלת: דלם (א) חשי רכ הינות נב ניסבי לוכביב בינולים ב בינים הינות הינות בינים הינות בינים הינות בינים הינות בינים הינות בינים הינות בינים הינות בינות בינית בינ בטמרו ותשובים הן יותר תקששין שעל גפי השכר ולו נפטן חיים שליים ומיתי להו בשנה : לבורף -מעורטלייר" בער זי ברמישפשונים קלרים ומכו הצליה זה בזה פוקין לה כמין טמעה של עהלים אי רצועות מבוח וקשרין חיסה מושלה משרבות כרול מקום שמנקשין זו בוו: דלם ניום ומצ

ליהלשי בתרעולי הבריכם: דלה ליפנרו פלני שקשרין שני רגלים יחד ברלושה קצרה שלה מוכל להדים ---רגלים ולפתו: ולה ליפמקו - פלה ילון בסועים ומרשים בוצייד כומיה למפר שנוחין מומם מימנים לם מום חומי דים בשפו - מד. שנדל נתרם: מוק כמר נפן חד כל דבר כך: פרסמט - מחד מאום מנחה: משיפה שר פוקבם י מיננת ומי בשוחם כרות זו השיבותו של מר שהבח שסה פשיר וחב נית דון וכי וכך תשינותה לכך: ילמח - השתי של

דריקפל - קסם של היחם שתיהין לה נחופתה: כר נירפי של פנון לישנא דמיכף דכחיב יהלכוף כאנכון ראשו :שייפונימיך לענל נעולרו שיסה למוד מישבייו מכסף כאשר לכשינול: דום לפליום ישני שלה ינקה שלקה שקרין (נפל גר) שושולים: ביו נטי כיו (פמר הפור דכל נפררומת יחירונת ממרי מקופי כינו כב הות: (פסט) בכולי פור פופד כל פי כפר מנפ - חבשים יחד: מנופי כי מפען ים מצליפין כי יחוכן מופיים ר׳ זטא: נפפש - פונש על מבדום משרושים שכיון: נכל כשום מיניי ככל ישראל

לב נחמן: דרני - חולעים: קיםמס

קנון מוך ונציו שופשר לי למחם מילוין מבנו ומקיפון ונגיו ו

זקנים

שבת פרק המישי במה בהמה

והחניא וכלכר שינכיה מן הקיקע מפחכי

רניא ההיא בהכלא דביני ביני : בותנף *אין

יחטור יוצא בטרדעת בזמן שאינה קשורה

לו *ולא בות אף על פי שרוא פקום ולא

במילם שבצוארו ולא ברצועה שברנלו ואין

התרנטלים יוצאין בחופין ולא ברצועה

שברגליוים ואין הוכרים יוצאין בענלה שתרת

האליה שלהן ואין הרהצים יוצאות חנונות

ואין העגל יוצא בניכון ולא פרה בעור

ליהגופר ולא ברצועה שבין כרניה יפרחו בשל רבי אלעזר בן עדיה היחה יוצאה

וברצועה שבין קרניה שלא כרצוו הכמים:

בַּבְרַר מאי מענטא יבראכורן : ולא בות אעים

שונא פקוק: משום "דמיחוי כמאו דאויל

לחונגא: ולא בפולם שבצוארו: איר דונא

בי לועא לכאי עברי ליה להיכא ראית ליה

מכה דלא הדר חייך ביה: ולא ברצועה שכרגלו: דעבדי ליה לניורא: ואין

החדנולין יוצאין בחומין: דעברי ליה סיפנא

כי דיכי דלא ליחלפו: ולא ברצועה: רעברי

ליה כי תכי דלא ליתברו מאני: ואין הוברים

יוצאין בעגלה: כי היכי רלא לחממן אלייתה: ואין דרחלים יוצאות העונת:

יתיב רב אתא בר עולא כמיה דרב חמרא

ויחיב וקאבור משעה שנוווין אותה פומנין

לה עוקבשמן וכעירון לה על פרתרה כרי

שלא חצמגן אטר ליה רב חטרא איב עשיתי

סר עוקבא אלא יתיב רב פפא בר שכואל

קמית ודב "חסרא ניתיב ופאמר בשעת

שבורעת לילד מוכנין לה שני עוקין של שכון

וכניודן לה אחד על פרדתה ואחר על דורתם

בד שתתחמם איל רב נחמן אם כן עשיחה

ילחא אלא א"ר הונא עץ אוור יש בכרכי

הים והנון שמו ומכיאין קימם וכניהון לה

בחומכה כדי שהתעמש ויפלו הרני האשה

אי הבי וכרים גפי כיון רפננדו זכרים בהרדי מטילא נפלן שמעה נוירא אמר פיסמא

מת למין שם שבי עמים ומשום שהארץ לעיל לא חם להארץ הכא ומשך פי' הקונעי משמע - קאמר כמה דבעי נהרי ובלבד שינביבע מן בקרקע עופח כדי שחהא דליו רילמת נפין ותר נתביי : בדינוך הניחד כמתן דמיל נכתה הביתוה נמקבה כי חד לא לה מיחחד נקיכותה דבהה אלה

לשו ביי מי שני לתינה אכל חשר אינו שובול אבל " אפסר ומשום דינמה נפיל עני ליכה : (t. 1425 100 למיתם כדחים גבי אג כרים כמה אםה (לפתן דף מנוסם) דוגות מיירי כחריג וחבר כמם כל שבח חרוב לם נותר: דלא מצום יאלי פרשיי שתשולים דסיט מלוקה רבינו דינואל

לויי פשמט

מר (cr) ולדן נכלום דלון שוצמת מצלו דם (ניד) חסישר הסיסה ועוד רסוב ליב למיתר פלוקים ולה חשכת דתר למו יולר בשום מקום משי של שנו להיה ולכוף נישור מו מו מוכר נמטה. מים יום שמו שי ולכוף נישור כמו יות באם משם משילו שיוו. פי כולמר כרש בכו בפילו (קרף) רשנישטו של ישי בר ברש בכו בפילו (קרף) בידן ישיש באיה. גד שרקוש אחר לה כנילו רשל התנוח כן ושבי כי יולני (וקבי יול) הבול שקדיין כיכלין: חשו משור כי יולני (וקבי יול) הבול שקדיין כיכלין: בשני בחשור כי יולני (ויקבי לפיכים והולבוף הפרגורים שחשם רשל חני הנה מנבר כי חנוור כן מורים כל שמח ושחת - מקום כיים אס בים אין המור אל המור מני במנים הכסורות (ג'ה מני מור מי, ימור אל היה כל מנים ומנים במקום ביקום ליים בשר הקושר ביותים (כם) דודן מעובר בכתום ערג חחר כן מין כן אסר אי החירכן מעני החקלה חיב כותן הכית ליים אפיר וה חידה הים משבר ותבוצותו כן "ג פנה איר אפיר וה חידה לרי כל פי שיש בחי סים כסמישר וחיב מחי קלמר זימום משקלמות היו מחוד מעשר כל שמא ושחא דעיכ לא היה ניוש פלי מי. הי מחשום עם אם יעי בסנת חדק כנית לכל סותר כי ומר חשיד אם שיום חם כן ידר עו עלו עוברי ככי יוחכן חשם חבים כל ובשי בן זכור משך בדילותו לחר התורכן שנב אי שנפים וכמה חקנות חקן אתר החרבן כריונן" משחרב טמו"ק ב פמקין כני יומנן כן וכלי ולגניו כינ ב ספ נפל שנהס לה נ' קדם שתע

מסלת השחר (דף כינ) חשמקה, [מששמו שנול] לשרה 'לרכי לחוק וקונט לכן לשייה לרבי יתשע על מקנה המעבוח וכשמשתוות נשיה היה בן ייח שנה כחומר כחם כדי בשנת כמרכן סבב

מיד ה מולם מוכר ויל וקום ב נוכם הוא מעשר מי נני השערושם כוה מששר בקשטתו "וכר"ר חומם משרם היה מעשר חמר חורק בהמח אורים משום בים שנ בן מתבום מחלים במודך והפאול בים בים שנ בים שני ומם וכב חביבו מחלי במודך והפאול בים בים של בי בי בים מו בים שני ומם וכב חביבו מחלי בים בים מחלי בים בים מחלי בים בים מחלים בים בים בים בים בים בים בים בים ב מים כם בים משל מסק השים לחילמיה הקומר בסלי דרתמא בשלמא דרב הונא היינו וכחני

רבי חלמור כו מוריה כהחמר בערה

את הפימו של מי יות מיא אל היה לחוף קבר ביות אלא לרבון באי תנונות דעברינן להד אל הי יות פיאל אל הים להים להיות ביות אלא לרבון באי תנונות דעברינן להד בגימון: כאי ענל בנימון איד דיונא בר נירא שלמה ששמת מרכי חלימור רכו: אםר ר' אלעור מאי משמע דהאי נימין

ולא פרה בשר הקופר: דעבדי לה כי היכי דלא למציוה יאלי: ולא ברצועה שבין קדניה: אי ילוב (דאמר) יבין לנוי בין לשטר אסור אי לשמאל (דאמר) לנד אסור לשמר שותר: מרחו של רכי אלעזר בן רב נסים נאון עוריה: לוואא פיה דוא ליה והא אמר רב ואמרי לה אפר רב ידורה אמר אמי ליהות בים מו עד הריכור אלפי קהלי הזה מקשר רבי אלעד בן עזריה מעדריה כל שתא מינים לינים ושיא חנא לא שלו היונה אלא של שבינת היחה וכיווך שלא כירה בה של היא של היא נקראת על שכו "רב ורבי ותינא ור' יודגן ורב ותביבא כתנו בכוליה דיכור ביני יודגן ורב ותביר ביני יודגן בכל כיני יודגן ביני יודגן בכל כיני מות שפש למחו לאש ביה ולא סוה ותם על אש כיה יים (נים די כ באבשר קידר נחצם על אבשר עידר ככל השלם כולו נחצם על כל שה הבשלבים השלם כולו אבר רב פצא הגי דבי ריש נלווא נחצם על כולי י אולם שיים המול מי הא האסר רבי הציגא מאי רכתיב "הי במשפם יבא עם וקני עש ושריו אם שיים המאו מיים ו

כתכי הגרי"א העבסיו

לעמנו. ולמצוא אמצעי ישוב והגירה אבל יש כח בפיו להשמיע מחאות, כללות ואיומים נגד שונאינו, להכריז על אחדות ישראל שאינה במציאות כלל ואשר בכתה רק לעורר חמת פתנים – שונאי ישראל, ולהוסיה רעתם, וכ"ו אינה השערה בעלמא כי אם עובדות ומעשים. והרי הקונגרט הציוני המחון והמיושב שדעת וקנים כו, כשנתאחד עם הסוכנות היהודית בשנת תרפ"ם ושחשבנו את זה לנו לישועה. הנה הועיל לרומם את רוח הריזויויוניסטים ובהפננה שלהם גרמו להפוגרומים של הערבים, ולולא הסרבנות הנסיים והקדושים של חברה שהשיל טער בעולם הנאור, מי יודע אם לא חרב ח"ו או הישוב כולו.

המואות ווההפננות שבאו על פי הוראת הבויונים אחר וועובדא של חקיעת השופר בלסני כותל המערבי. וההריגות של הרפ"ט הרחיקו את חוןיבת שהיתה מודעת לעמנו מהממשלה האנגלית הפונות המחאה של חל אביב בחדש העבר לכם ביהופנות של התצוכנות שעולנו ביו שפט בים היום ואם יהגברו השמאליים. שגם הם ישתתפו בהקונגרם הלאומי. על הגוש הלאומי. וידם תהיה חקופה, עלול הקונגרם לגרות בנו את אויבנו ולחלות כל הקלקלה השמאלית שבעולם בנו ח"ו. ובכלל לפי רוח הפאשיום שבדורנו. עובדא של סונגרם שישא עליו חומם יהודי כללי מסכו את סיומנו ח"ו.

לפנים היה כל יהודי חושב עצמו לאחראי בעד עמו. ועל כן היה נוהר גם ברבריו הפרטים. וכיש במדחסיא מה שיכול לגרום מכשול לעמו. אבל בעת הרברנות והספרות נהיו לעיר פרוצה ואין מעצור לרוח העולה במוח בעל לשון. ולמשל איזה רושם היה עושה בעולם אילו נשמע נקונגרם מאמר מעיו "הבה נגיירי או כיד יארגון המורחי שיצאו בומן האחרון מתחת עטו של סופר אחר וכבר ראינו שדכרים בטלים נהפכו בירי שונאינו לחרכ חלה. ובודאי העלה נם שאלת החרם על תוצרת גרמניה על שלחון הקונגרם וכרגיל תהיה מסתמא נם תחלטה חיוכית וכלום לא הגיעה השעה לספוח עינים ולראות שרעה רבה הביא לנו זה עד היום. הם ושאים ולא אנו. וכן שאלת בירא כירושאו והכרת סובה בעד זה להממשלה שהרעה לנו יותר מכל מלכי האדמה ונר ישראל עומר חדו להדער שם, שמסתמא תעמוד על סדר היום של הקונגרס ואולי תקובל גם החלסת היובית כוה והאין כל זאת מספיק לנו להיות שב ואל תעשה בפקום דשמון ז איילא נ

ובכן הבו גודל לתלמידי רבי יוחנו. הרוצים לעכב בעד יבנה וחכמיה מלקשסף בזרם. ואם אין בכם כח לעשות כמעשיהם. לפחות הבינו לרעם והתיחסו להם (מרצ"ו) ביראת כבוד.

24

Rabbi A.Y. Kook, Our Wall in Chazon HaGeulah, pg. 43 (1929)

קדושת הארץ

מי מה הוא להם שריד הקודש הזה, תמצית כל המחמדים אשר לעם בארץ.

וביום הגדול והקדוש, ביום הכפורים, אשר כל תאומה בכל תפוצותיה הזגה נכאים בוכרון גאון קדשה מימי קדם, אשר שבעתים יגדל או רושם הכבוד, אשר יחקק על לב כל עם וכל איש בעל תרבות ונימים לעומת הגוי תאיתן חזה המפיץ מזוהר נשמחו קרני אורזת קודש על פני תבל, יחידי העם שהם ברוחו באי כחו מכל אפסי ארץ, עומדים ומתרוממים ברוממות קודש, מתיפחים ומתמוגגים מעוצר רעה ויגון מכל אשר עבר עליהם מידי מרכאיהם חגם, מחנחמים הם באור הנשמה הגדולה, נחלת המרומים אשר אתם, שהיא ערובת חייתם לנצח.

והנה באו אלה שהם כמו שלותים של חעם התרבותי חגרול, – העם האנגלי – ובעקב שטנה הבאה מחוסר תרבות ומצרות עין, הרסו בגטות את כל מחשבות הוחב, את כל בניני האצילות המתרקמים בנשמות המתסללים, שליתי הצבור הישראלי מכל אסטים.

האומה התפלצה מיגון וכאכ נעכר, ורשמי קטנות המוח ואטימת ההרגשה נגד הוד עולם זה עוד הולכים ומתגלים, על ידי עילות, ששוים הוא קליפת השום. ידע ישראל, את אשר נעשה לשריד מחמרו! וידעו עמי התרבות כולם וחבר־הלאומים וחעם הבריטי בעל המנדט ביחור! ויראו לתקן את המעוות ולא יוסיפו לנגוע עוד בנחלת קודש קדשים.

וירעו ויכירו מי הוא זה העומר אחר כתלנה